

גליון מס' 176

פּרשת ויקהל
שבת מברכים - שקלים
תשפ"ד

ועל פי זה ביאר שזה כוונת חז"ל שאין הדליקה מצויה אלא במקום שמחללין את השבת. כלומר, שאין דליקת אש של גיהנום מצויה אלא במקום שמחללים את השבת, שעל ידי שמחלל שבת תהיה מצויה אצלו אש של גיהנום, שאין לך דליקה גדולה מזו.

ו. **המהר"ל** מבאר שכל דבר קודש שמתחלל כמו תרומה שנטמאת משפטה שריפה (שבת כה, א), וכן בשר קודש שנפסל דינו בשריפה (פסחים פב, ב), וכן בת כהן שזינתה, 'אֶת אֲבִיָּהּ הִיא מְחַלֶּלֶת בְּאֵשׁ תִּשְׂרֹף' (ויקרא כא, ט), והטעם כי הקדושה נמשלה כאש, ולכן הדברים החומריים שבעולם זה אפשר להם להתחבר לכל היסודות, שהם אוויר מים ועפר, חוץ מן האש, ומפני כך ראוי שיהיה דבר שהוא קודש והוא מחולל מקדושתו שיהיה נידון באש, ולפיכך שבת שהוא קודש, כאשר בני אדם אינם שומרים ומחללים את השבת, נגזר מן הקדושה העליונה שראוי לשבת ויהיו נידונים ח"ו בשריפת אש.

ז. **המכתב סופר** ביאר, שמזלו של יום השבת גורם כיליון, אלא שבזכות שמירת שבת הקדוש ברוך הוא מברך את יום השבת שיהיה מעל הטבע שלו, וכיון שהם מחללים את יום השבת חס ושלום, האש באה ועושה את שלה כפי טבעו של יום.

ח. **בבן יהודע** (שבת קיט, ב) מבאר על פי מה שמצינו במדרש רבה (בראשית פשה יא): תני רבי שמעון בן יוחאי: אמרה שבת לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם! לכולן יש בן זוג, ליום ראשון יש בן זוג יום שני, וליום שלישי יש רביעי ולחמישי יש יום שישי, ולי אין בן זוג, אמר לה הקדוש ברוך הוא: כנסת ישראל היא בן זוגך, וכיון שעמדו ישראל לפני הר סיני אמר להם הקדוש ברוך הוא: זכרו הדבר שאמרתי לשבת כנסת ישראל היא בן זוגך, היינו מה שנאמר (שמות כ, ז) 'זָכֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ', נמצא שישאל עם השבת דמיון איש ואשה, והרי ידוע מה שאמרו במסכת סוטה (יז, א): דרש רבי עקיבא איש ואשה, זכו שכינה ביניהן, לא זכו אש אוכלתן, לכן בעוון חילול שבת שפגמו בחיבור הזוג לכך תהיה דליקה.

חשיבות היריעה שפרנסה משמים

שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלֶאכֶה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָּכֶם קָדְשׁ וְגו' (לה, ב)

לכאורה מן הראוי היה לומר שששת ימים תעשה מלאכה ולא תעשה מלאכה, וכי המלאכה נעשית מאליה?

ועוד, לשם מה מזכירה התורה את ששת ימי המעשה, הלא עיקר רצונה הוא לצוות על איסור מלאכת שבת?

אלא ביאר בספר **אפריון**: אדם שאינו מאמין אשר פרנסתו מן השמים, וחושב - 'כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה', קשה לו לשבות ביום השבת, שלפי מחשבתו אם ישבות יחסר לו פרנסת היום ההוא, וכדי להסיר קושי זה מדגישה התורה קודם הצווי על שמירת השבת - 'שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלֶאכֶה' דע לך שבששה הימים אין אתה עושה את המלאכה בעצמך אלא כל הברכה במלאכתך היא מאליה מאת הבורא יתברך שמו, שמזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה עד ראש השנה, ואז יהיה נקל עליו לקיים את המשך הפסוק 'וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת'.

מדוע המחלל שבת נענש שכל נכסיו נשרפים ואינו נענש בדבר אחר?

לֹא תִבְעֶרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת (לה, ג)

במסכת שבת (קיט, ב): 'אין הדליקה מצויה אלא במקום שיש חילול שבת, שנאמר (ירמיהו יז, כז): 'וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ אֵלַי לְקַדֵּשׁ אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת וּלְבַלְתִּי שְׂאֵת מִשָּׂא וּבֹא בְשַׁעְרֵי יְרוּשָׁלַם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וְהִצַּתִּי אֵשׁ בְּשַׁעְרֶיהָ וְאֶקְלָה אֶרְמֹנֹת יְרוּשָׁלַם וְלֹא תִקָּה'. מאי ולא תכבה? אמר רב נחמן בר יצחק: [הדליקה תפרוץ] בשעה שאין בני אדם מצויין לכבותה [דהיינו בשבת, שאסור לכבות אש בה].

ורבותינו המפרשים דרשו זאת מן הכתוב בפרשתנו 'לֹא תִבְעֶרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם', שהאש לא תשלוט בכל מושבותיכם, אימתי? 'בְּיוֹם הַשַּׁבָּת', כלומר בזמן שמשמרים את השבת.

וצריך ביאור, מדוע המחלל שבת נענש דווקא בעונש זה שהדליקה שולטת בכל נכסיו?

ונאמרו בזה כמה תירוצים:

א. בספר **זר הצבי** (שמות עמוד קמא) ביאר שעונשו בזה מידה כנגד מידה, שכיון שמחלל שבת כדי להרוויח עוד ממון ולהרבות רכושו, על כן הקדוש ברוך הוא מביא עליו דליקה ושורפת כל רכושו, ורכושו נהפך לאפר.

ב. בחידושי **עיני יעקב** (שבת קיט, ב) מתרץ על פי מה שאמרו בגמרא בשבת (קיה, ב): 'אלמלי שמרו ישראל שתי שבתות מיד הם נגאלים', והיה נבנה בית המקדש באש כנאמר: כי אני ה' באש הצתי ובאש עתיד לבנותה, וכיון שהמחלל שבת מעכב בניין המקדש באש, לכך נענש מידה כנגד מידה באש, ומפני כך אין הדליקה מצויה אלא במקום שמחללים את השבת.

ג. עוד מתרץ **העיון יעקב** (שם) על פי מה שאמרו בגמרא שבת (קיה, ב): 'אמר רב יהודה אמר רב: כל המענג את השבת נותנין לו משאלות לבו, שנאמר (תהלים לז, ד) 'הִתְעַנַּג עַל ה' וַיִּתֵּן לָּהּ מִשְׁאֲלֹת לִבָּהּ', ולכן הוא הדין להיפך מי שחס ושלום מחלל שבת נשרף כל חמדת ומשאלות לבו, וכדרך שנאמר (דברי הימים-ב לו, יט) 'וַיִּשְׂרְפוּ אֶת בֵּית וְגו' וְכָל פְּלִי מִחֲמַדָּה'.

ד. בחידושי **פרשת מרדכי** (על העין יעקב) ביאר שאין כוונת הגמרא שדין עונש הדליקה מצויה במקום שמחללים את השבת ח"ו, שאם כן היה לגמרא לומר בעוון חילול שבת מצויה הדליקה, ועוד שאם הם מחללי שבת הלא יבואו לכבות הדליקה אף בשבת, אלא כוונת התנא שבילי שבתות שכל אחד מחוייב להדליק נר בביתו (שבת כה, ב) ונוהגים להטמין במוכין את התבשיל ליום שבת, יש להיזהר בכל זה להעמידם במקום בטוח שלא תאחז האור בבית חס ושלום, ומי שמטמין ומדליק את הנר מבעוד יום וודאי הוא נזהר בזה, כיון שיש לו פנאי אבל מי שמאחר בהדלקה ובהטמנה ורק כשמרגיש שקידש היום הרי הוא נחפז במעשיו, ועל ידי זה ח"ו עלול שתצא הדליקה בשבת, וזה כוונת הגמרא שאין הדליקה מצויה אלא במקום שיש חילול שבת, היינו במקום שמאחרין לקדש השבת בכניסתו.

ה. **החיד"א** (בחומת אנך) ביאר בשם **הרב וידאל צרפתי** שהנה אמרו **בזוהר הקדוש** שהרשעים נחים בגיהנם בשבת חוץ מאלו שחיללו את השבת. וזה מה שנרמז בכתוב: 'לֹא תִבְעֶרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם' שעל ידי שמבעיר אש ומחלל השבת מבעיר אש בכל מושבותיכם - אף בקבר ביום השבת, שאין אש של גיהנום בשבת פוסק למחלליה.

• מה נרמז באכילת דגים בשבת •

יש המוצאים במה שאמרו חכמינו ז"ל לאכול דגים בשבת רמז לענין הנזכר, כידוע ישנם דגים הניזונים מבליעת דגים אחרים הקטנים מהם, הדג הגדול רודף אחרי הדג הקטן וכשהוא משיג אותו הוא בולע אותו. לפי זה צריך היה הדג הבלוע להיות מונח במקביל בבטנו של הבלוע. זנבו של זה בצד זנבו של זה, וכן הראש של האחד כנגד ראשו של השני, וראה זה פלא, כאשר מבתרים את בטן הדג מוצאים כי הבלוע מונח כאשר ראשו כלפי פנים, הפוך לכאורה מאופן בליעתו. מכאן יש ללמוד שאמנם כן, הדג הגדול רדף אחרי דגים אחרים כדי לבלעם, אולם בסופו של דבר הוא ניזון לא מאלה שהוא עצמו טרח עליהם, אלא מן המזון אשר הקרה הקדוש ברוך הוא לפיו, הדגים אשר שטו לעומתו וכאילו במקרה נכנסו לתוך פיו הם היו בסופו של דבר טרף לשיניו (לקח טוב).

שאינו נוגע לעצם הענין, אלא נתכוונה התורה לומר לאדם אם רצונך שתהיה לך פרנסה במשך ששת ימי המעשה, עליך לשבות ביום השביעי, אבל אם לא תשמור על קדושת היום השביעי, אז גם בימי השבוע לא יהיה לך מה לעשות. לשמע הדברים ענה לו האיש בלעג מה הרב חושב, וכי פסוק בחומש יעמיד את בית החרושת שלי ללא עבודה עשרים וארבע שעות בכל שבוע!;

זמן קצר אחרי השיחה שהיתה בין החפץ חיים לבין בעל בית החרושת, נכנסו הבולשביקים לרוסיה, ובין שאר פעולותיהם החרימו את כל בתי החרושת שהיו בבעלותו של אותו האיש, הוא עצמו הצליח בדרך נס לברוח בעירום ובחוסר כל ולהינצל ממות, בראותו את אשר עבר עליו נזכר בדברי החפץ חיים, ומיד הריץ לו מכתב והודה ואמר: עכשיו אני רואה שדבריו צודקים ואמיתיים, אכן יש בכוחו של פסוק בחומש לשתק את בית החרושת.

השבת מקור הברכה

ששת ימים תעשה מלאכה וכיום השביעי יהיה לכם קדוש וגו' (לה, ב)

רבנו אור החיים הקדוש ביאר באופן נוסף: הטעם שהזכירה התורה עשיית מלאכת ימי החול, לומר לך: אדם שיהיה יום שביעי אצלו קודש, אז - תעשה המלאכה הצריכה לך בששת ימים. אמנם אדם אשר שבת אצלו חול, לא יזכה לעשות מלאכתו בששת הימים.

בספר דרכי מוסר מביא מעשה ששמע מפי החפץ חיים: פעם אחת הגיע החפץ חיים לעיר צרניקוב, ושמע שיש בעיר יהודי בעל בית חרושת המעסיק פועלים יהודים בשבת, נכנס החפץ חיים ודיבר עמו שיפסיק את העבודה בשבת. ענה לו אותו אדם: אני מרויח בכל יום ארבעת אלפים רובל, וכי רוצה אתה שאפסיד כתוצאה מן השביתה בשבת, סכום כל כך גבוה?

אמר לו החפץ חיים שאינו צודק כלל בחשבונו, ואם ימשיך לחלל את השבת הוא עלול להפסיד את כל בית החרושת. ונימק דבריו, שהנה התורה רוצה להזהיר את האדם על שמירת השבת מדוע מצווה עליו 'ששת ימים תעשה מלאכה' ציווי

מדוע הזהירה התורה במיוחד על יום השבת להימנע מכעס

לא תבערו אש בכל משבתכם ביום השבת (לה, ג)

ידוע מה שפירש בשל"ה הקדוש, כי הוא רמז לאש הכעס והמחלוקת, ואף שיש להיזהר ולהתרחק מהם תמיד, הזהיר המיוחד על יום השבת, שהכועס בו עונשו חמור ביותר, ופוגם בכל העולמות.

ובאלישיך מפרש על פי מה שמובא בתיקוני הזוהר (תיקון מו) שהכועס ביום השבת גורם להבעיר את אש הגהנום שנח בשבת. וזהו 'לא תבערו אש בכל משבתכם', היינו במושב הגהנום, שיש להיזהר לא להבעיר בו את האש ביום השבת.

ויש שפירשו, כי בשבת האנשים פנויים, ויש להם פנאי לחשוב מדוע כיבדו את פלוני וכדומה, ועלולים יותר לבוא לידי מחלוקת. על כן הזהירה התורה במיוחד, של יבעירו את אש המחלוקת ביום השבת. וכן כתב בכלי יקר (פסוק א) בשם ה'עקידה' בדרך מליצה, כי ביום השבת נרפים המה ממלאכה, ויש לחוש אז ביותר לאש המחלוקת, המתלקחת בתוך הדברים בטלים וכו'.

ההצלחה תלויה בקרבת ה' ולא בכישורים

ויאמר משה אל בני ישראל ראו קרא ה' בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה (לה, ל)

יש להבין: מה ההדגשה בפסוק 'ראו קרא ה' בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה' האם לא היה מתאים יותר לכתוב: 'ראו קרא ה' את בצלאל', ואנו נבין מדעתנו כי קראו בשמו? את התשובה נבין על פי המעשה הבא: בירושלים של אחרי המלחמה, התגורר בחור מתלמידי של רבי שמעון שקאפ, אשר עלה בגפו ארצה עם תום המלחמה והתיישב בירושלים. באותה תקופה התקיים אצל הרב מברסק שיעור של תלמידי חכמים מופלגים, בפניהם היה מוסר שיעורים דבר יום ביומו. ובכן, ניגש אותו בחור אל הרב וביקש להצטרף לחבורת התלמידים, ואף נענה בחיוב ובמאור פנים. תקופת מה לאחר מכן, באחד הימים, התקשה הרב בדברי רש"י מסוים. 'האם יש מי מבין הנוכחים שביכולתו ליישב את דברי רש"י?' שאל הרב, הנוכחים שתקו. לפתע, קם ממקומו אותו בחור אשר זה מקרוב בא, ובכמה משפטים פשוטים יישב את הקושיה בטוב טעם ודעת, עד שהיה בהיר ונהיר.

התפעל הרב עד מאוד לשמע התירוץ, ובהתפעלותו קרא: 'אוי! כמה יראת שמים צריך בכדי לענות תשובה שכזו! אילו היו שואלים אותנו, היינו אומרים לבטח כי הבחור יכול היה לתרץ תירוץ זה בשל כשרונותיו הברוכים. אולם הרב מלמדנו, כי לא כך הם פני הדברים: למעלות רוחניות לא זוכים בעקבות כישורים, אלא רק בזכות הקירבה אל הקדוש ברוך הוא! אם תלמיד הצליח לתרץ תירוץ אמיתי ומניח את הדעת, אין זה משום שכשרונותיו יוצאים מגדר הרגיל, אלא משום שקרוב הוא יותר אל הקדוש ברוך הוא, ולפיכך זיכוהו משמים לחדש חידוש זה.

לפי זה ניתן ליישב שאלתנו: שכן משה רבנו ביקש להבהיר לעם ישראל, כי הוא לא בחר להטיל את מלאכת המשכן על בעל מלאכה שכישוריו מתאימים בכדי לבצע, אלא שהוא בחר דווקא במי שקרוב יותר אל הקדוש ברוך הוא, שכן דווקא משום כך יוכל לבצע את המשימה באופן מושלם! לפיכך, הבהיר משה כי למשימה זו נבחר 'בצלאל', אשר נקרא בשמו על שם שהיה 'בצל א-ל', והיינו על שם קרבתו אל הקדוש ברוך הוא, קירבה אשר יש בה כדי לאפשר לו לבצע את המלאכה על הצד היותר טוב. וזהו פירוש הפסוק 'ראו קרא ה' בשם בצלאל' - ה' יתברך בחר בו, משום שהיה בצל קל, קרוב לקדוש ברוך הוא, וזה נרמז בשמו 'בצלאל' (ללמדך).

יהי רצון שנוכה ליראת שמים וקרבת ה' יתברך בשמחה, חודש טוב ומבורך, אמן.